

Немања Г. Николић¹
Љубиша М. Бојић²
Универзитет у Београду,
Институт за филозофију и друштвену теорију,
Лабораторија за дигиталну социометрију
Београд (Србија)

316.776-053.6:077
Оригинални научни рад
Примљен 01/11/2021
Измењен 19/12/2021
Прихваћен 20/12/2021
doi: [10.5937/socpreg55-34725](https://doi.org/10.5937/socpreg55-34725)

Ана З. Јевтовић³
Универзитет у Нишу, Филозофски факултет
Ниш (Србија)

ШТА НАВОДИ МИЛЕНИЈАЛЦЕ НА УЗБУЊИВАЊЕ?⁴ ОД КУЛТУРОЛОШКЕ ДО СОЦИО-ПСИХОЛОШКЕ ПЕРСПЕКТИВЕ УЗБУЊИВАЊА

Сажетак: Случајеви узбуњивања који су потресли обавештајну заједницу у про- теклој деценији деле нешто заједничко. Едвард Сноуден, Бредли Менинг и Ријалити Винер, су сви припадници једне те исте генерације – миленијалаца. Желимо пре- испитати стајалиште које целу генерацију третира као потенцијалну „унутрашњу претњу”. Миленијалци имају одређене психолошке карактеристике и ставове који су повезани са тенденцијама ка узбуњивању, али такви налази не пружају оправдање за реторику која креира неповерење према целој генерацији. Овај рад предлаже прелазак са културолошког на социо-психолошки ниво анализе, не умањујући значај како културолошким, тако ни индивидуалним карактеристикама узбуњивача, али ставља већи нагласак на социјалну димензију узбуњивања. Како би се поменути слу- чајеви цурења поверљивих информација подробније разумели, није довољно свести објашњење на појединачне особине личности нити се сакрити иза апстракције попут концепта генерације. Са циљем да се овај феномен разјасни уводимо концепт замиш- љене заједнице као што је *ојен сорс комјунити* која се залаже за слободан интернет и транспарентност информација и знања. Стога, ментално чланство у замишљеној заједници може бити одлучујући фактор за узбуњивање пре него неки општи сет вредности који се односи на целу генерацију миленијалаца.

Кључне речи: миленијалци, узбуњивање, цурење информација, обавештајне службе, замишљене заједнице

¹ psiholognemanjanikolic@gmail.com

² ljubisa.bojic@instifdt.bg.ac.rs

³ jevtovic.ana@gmail.com

⁴ Овај рад је реализован уз подршку Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије према Уговору о реализацији и финансирању научноистраживачког рада.

1. Увод

Протекла деценија представља је изазов за службе безбедности. Случајеви цурења поверљивих информација су осванули у насловима широм света. Едвард Сноуден, Бредли (Челси) Менинг и Ријалити Винер су најпознатија имена која су закупила медијску пажњу, преко ноћи поставши јавне личности. У медијима су приказивани или као „хероји” или као „издајници” (Madison, 2014; Marangione, 2019). Особе које открију поверљиве податке или неком спољном фактору укажу на присуство неправилности у властитој групи називају се „узбуњивачи” (Anvari et al., 2019). Сам чин узбуњивања може остварити значајан утицај на организације и друштва док истовремено подразумева и високу личну цену по самог узбуњивача. Рационална анализа трошкова и користи није од помоћи при разумевању мотивације код узбуњивача.

Едвард Сноуден је у предговору за своју аутобиографију написао да „ни тренутка нису оклевали да га назову кинеским двоструким агентом, руским троструким агентом и што је још страшније – миленијалцем” (Snowden, 2020, стр. 14). Са циљем да се разуме његова одлука или пак нанесе штета његовој личности употребљен је термин „миленијалац”. Овај термин увели су социолози Нил Хау и Вилијам Штраус у њиховој заједничкој књизи „Генерације” (Strauss & Howe, 1991). Према Истраживачком центру Пју, миленијалци су генерација младих рођених у периоду од 1981 до 1996. године (Dimock, 2019).

Звезде у сва три поменута случаја узбуњивања су припадници генерације миленијалаца. Миленијалци су званично потиснули бејби бумере у општој популацији (PEW, 2014) и постају све заступљенија радна снага.

У овом раду желимо истражити да ли постоји нешто што је инхерентно миленијалцима те их чини склонијим да „узбуне”. Да ли је приступ који третира целу генерацију као потенцијалну „унутрашњу претњу” националној безбедности оправдан или би неки други приступ био оправданији? Које су последице „цурења” информација на друштво у целости и како се друштво, односно организације опходе према узбуњивачима? Ово су нека од питања која намеравамо покрити у овом раду.

2. Приватност насупрот безбедности Издајници насупрот херојима

Дубље разумевање случајева цурења поверљивих информација захтева да се прво објасни друштвено-политички контекст у погледу приватности и безбедности. Начин на који су приватност и безбедност представљени у наслову поглавља могао би читаоце навести да о њима мисли као о апсолутним категоријама, али би о њима било прикладније мислити као о релативним категоријама. Једно не искључује друго у потпуности. Након терористичког напада 11. септембра, већи нагласак је са приватности померен на безбедност. Брз развој информационих технологија уводи додатне компликације повезане са старом дилемом – безбедност насупрот приватности (Lieber, 2014).

Одговор Агенције за националну безбедност (National Security Agency, NSA, у даљем тексту: НСА) на терористичке нападе био је члан 215 америчког Патриотског закона из 2001. године⁵ који се односи на „прикупљање и чување метаподатака телефонских позива Американаца” (Patel, 2015). Латинска изрека *Necessitas frangit legem*⁶ може послужити као илустрација за програм који НСА примењује у борби против тероризма. Еткинс (2014) истиче да пракса надзора НСА крши приватност загарантовану у Четвртог амандману. Поред критика због кршења грађанских права, постоје и критике усмерене на ефикасност мера наведених у члану 215 (Mann, 2014; Patel, 2015). Низ терористичких напада који су се догодили у главном граду Француске 13. новембра 2015. године, а у којима су директно учествовали припадници Исламске државе, према извештају Европола (2016), дао је добар разлог НСА да „надогради” антитерористичке мере у смеру појачаног надзора. Следећи корак био је члан 702 ФИСА акта⁷, који пружа основу за програме као што су „ПРИЗМА”⁸ и „Апстрим”⁹ (Patel, 2015). Страх од тероризма коришћен је као оправдање за масовне програме надзора које је НСА организовала у сарадњи са обавештајним агенцијама из других земаља, нпр. Велике Британије (Hopkins, 2013) и Аустралије (Dorling, 2013) у случају ПРИЗМЕ.

У интервјуу за *BBC*¹⁰, Мајкл Хејден, бивши директор НСА и ЦИА тврдио је: „Не мислим да их све осуђујем, али ова група миленијалаца... једноставно има различито схватање речи лојалност, поверљивост и транспарентност у односу на оно које је имала моја генерација” (Corera, 2017). Хејденова изјава односила се на узбуњиваче попут Едварда Сноудена и Челси Менинг, који су били умешани у највеће случајеве цурења поверљивих информација у савременој америчкој историји.

Прво велико цурење у новијој историји догодило се у јуну 2013. године, када је Едвард Сноуден, бивши технички помоћник ЦИА, објавио поверљиве информације.

⁵ Члан 215 дозвољавао је Агенцији за националну безбедност и Федералном истражном бироу да без налога прикупљају огромне количине података о америчким грађанима. Члан 215 истекао је 15. децембра 2019. године. Влада може добити приступ прикупљеним информацијама (434,238,543 евидентираних позива) према поступцима наведеним у Закону о слободи. За више информација погледати на: <https://www.section215.org/>

⁶ Латинска изрека која подразумева да нужда не познаје закон или, другим речима, нужда закон мења.

⁷ „Члан 702 је кључна одредба ФИСА акта из 2008. године која омогућава влади да спроводи циљани надзор страних лица која се налазе изван Сједињених Држава, уз принудну помоћ пружаоца услуга електронске комуникације”. За даље информације, наћи на сајту Канцеларије директора Националне обавештајне службе: <https://www.dni.gov/files/icotr/Section702-Basics-Infographic.pdf>

⁸ „ПРИЗМА” је надзорни програм НСА одобрен 2007. године под управом председника Џорџа В. Буша. У почетку је већина телекомуникационих компанија пружала информациону подршку америчкој обавештајној заједници која стоји иза програма. Неке од ових компанија су: Мајкрософт, Јаху, Скајп, Гугл, Фејсбук, Јутјуб, итд. Више на: <https://www.washingtonpost.com/news/wonk/wp/2013/06/06/how-congress-unknowingly-legalized-prism-in-2007/?variant=116ae929826d1fd3>

⁹ Програм „Апстрим” прикупља податке из оптичких кабловских мрежа. Видети на: <https://www.washingtonpost.com/wp-srv/special/politics/prism-collection-documents/>

¹⁰ Цео интервју видети на: <https://www.bbc.com/news/technology-39197664>

Сноуден је јавности открио детаље о масовном програму надзора, док је радио за НСА. Пре него што је одлучио да поверљиве информације достави *Вашингтон пост* и *Гардијан* тврдио је да је забринутост изразио сарадницима и надређенима, али да од њих није добио одговарајућу повратну информацију (Gaudet, 2016; Peterson, 2014). Сноуденово „откриће” није утицало само на НСА, већ и на обавештајне службе које су део такозване мреже „Пет очију” (поред САД, то су Велика Британија, Аустралија, Нови Зеланд и Канада) и европских обавештајних агенција¹¹ (Pohle & Van Audenhove, 2017).

Још једно цурење догодило се 21. августа 2013. године, када је *Вашингтон пост* објавио да је Челси Менинг, обавештајна аналитичарка, нечасно отпуштена и осуђена на 35 година затвора¹² због одавања стотина хиљада поверљивих докумената о војним мисијама у Ираку, Авганистану и дипломатским каналима *Викиликсу* (Tate, 2013).

Последњи евидентирани већи случај цурења поверљивих информација везан је за име Ријалити Винер, бившом обавештајном аналитичарком НСА¹³, која је на веб-сајту за вести *Иншарџет* открила руско мешање у председничке изборе у САД 2016. године. Ријалити Винер је осуђена на пет година и три месеца затвора према Закону о шпијунажи из 2018. године, што је најстрожа казна за неовлашћено објављивање државних информација у јавности (Phillips, 2018).

Главни актери у сва три случаја парадоксално су у медијима представљени или као „издајници” или као „хероји”. Сви они су, на основу онога што су изјавили за медије, били мотивисани да обавесте јавност о томе шта се дешава „иза завесе”. Због тога су или били идеализовани или демонизовани у јавној сфери. У интервјуу за *Гардијан*, Сноуден¹⁴ је рекао „Знам да медији воле да персонализују политичке дебате и знам да ће ме влада демонизовати.” (Greenwald et al., 2013).

Када питање хероја или негативца ставимо по страни, циљ нам је да разумемо ставове миленијалаца према „узбуњивачима”. Такве информације могу открити у којој су мери миленијалци упознати и склони да се идентификују са њима (узбуњивачима) – одобравају њихове поступке, иако би требало бити опрезан у доношењу закључака на основу таквих информација. Ставови не предвиђају директно понашање или радњу на коју се односе (Ajzen & Fishbein, 2005). Неке од студија које откривају ставове миленијалаца према безбедности и приватности биће представљене у следећем поглављу, након што укажемо на контекст у којем су миленијалци рођени и генерацијске специфичности обично повезане са тенденцијама ка узбуњивању.

¹¹ Као што су немачки Bundesnachrichtendienst и француски Direction Générale de la Sécurité Extérieure

¹² Челси Менинг добила је помиловање од председника Обаме након што је одслужила седам од тридесет пет година затворске казне.

¹³ Ријалити Винер је радила у Америчком ратном ваздухопловству као преводилац. Њено одлично познавање фарсија, дарија и паштунског језика помогли су Америчком ратном ваздухопловству у специјалним мисијама. Њени ангажмани резултирали су тиме да је награђивана за велика војна достигнућа. Више информација потражите на: <https://www.ajc.com/news/national/air-force-honored-reality-winner-for-taking-out-enemy-combatants/ХоЕbupm6Р318Еun9ZGOo1O/>

¹⁴ Цео интервју на: <https://www.theguardian.com/world/2013/jun/09/edward-snowden-nsa-whistleblower-surveillance>

3. Психологија миленијалаца

Немачки социолог Карл Манхајм (1969) је међу првима проблематизовао концепт генерације у друштвеним наукама. Генерација се односи на групу људи која је рођена током истог историјског периода и дели социо-културни контекст. Припадници исте генерације изложени су сличним утицајима током формативних година. Постоји тенденција међу друштвеним научницима да симплификују Манхајмово разумевање концепта генерације и превиђају чињеницу да је и он сам био обазрив при употреби овог концепта. Генерација није монолитна група људи. Напротив, „унутар генерације постоје многе диференциране, антагонистичке генерацијске јединице” (McCourt, 2012). Генерацијска јединица представља конкретнији појам у поређењу са концептом генерације. Генерацијске јединице унутар исте генерације на различите начине складиште „културални материјал”, другачије разумеју и реагују на одређене историјске догађаје.

Свака генерација је доживела „културалну трауму” која је оставила неизбрисив траг на њихов групни идентитет (Arnett, 2013). „Културална траума” за америчке миленијалце је терористички напад који се догодио једанаестог септембра 2001. године. Тај трагичан догађај оставио је „трајни запис” у њиховој „колективној меморији”. Миленијалце је такође обележио брз развој информационих технологија и појава друштвених мрежа. Њихово окружење чине технички уређаји попут мобилних телефона, персоналних рачунара, електронских „геџета” и сл. (Yadin, 2012). Са циљем ближег одређења миленијалаца, Марк Пренски (2001) уводи термин „дигитални домороци”. Тај термин односи се на једну од кључних карактеристика идентитета миленијалаца. Константне интеракције („увек повезане генерације”) унутар дигиталних окружења и симултано постојање у бројним виртуелним световима кроз профиле на друштвеним мрежама утичу на њихове радне навике, преференције, животне стилове. Све ово доводи до већег доживљаја стреса код миленијалаца због мултитаскинга везаног за *онлајн* активности (Mark et al., 2014). Симбиоза са дигиталним окружењима још једна је арена за стицање формативних искустава која обликују вредности, перцепције, ставове и понашање миленијалаца. Осим доступности интернета у раној младости, миленијалци су одрастали у економској нестабилности – финансијска криза (2007–2009) (Kurz et al., 2019) и сведоци су политичкој нестабилности и ратовима широм планете.

Џин Твенге и Стејси Кембел (2012) показале су да је „многа књига, новинских чланака и консултаната похрлило да попуни празнину у информацијама”, односно у корпусу знања у вези са миленијалцима. Извлачећи закључке који се односе на присуство одређених црта и ставова код њих, често без адекватне емпиријске подршке за такве спекулације (Twenge & Campbell, 2012). Оне указују на један чланак Саре Е. Нидлман, објављен у *Вол Сџрију* (2008), у којем ауторка објашњава одређене акције које компаније доносе, а базиране су на предрасудама које имамо у вези са миленијалцима. У свом чланку Нидлманова примећује да многе компаније (међу њима је и фармацеутски гигант Pfizer Inc) нуде програме у којима плаћају запосленима да волонтирају – корпоративни волонтеризам, заснован на идеји да су миленијалци у већој мери склонији ка просоцијалним облицима понашања него што су то претходне генерације, као и то да имају већу жељу да допринесу друштву.

Студије са фокусом на кросгенерацијске промене у психолошким карактеристикама пружају емпиријску подршку да се миленијалци разликују од осталих генерација у погледу неких димензија личности. Наравно, није нам намера да покријемо сва истраживања која указују на присуство конкретних генерацијских разлика (то и није сврха овог рада), већ само да издвојимо оне које рефлектују одређене психолошке карактеристике које могу бити повезане са узбуњивањем.

Студије показују да миленијалци остварују веће скорове на скалама које мере нарцистичке црте личности у поређењу са претходним генерацијама (Stewart & Bernhardt, 2010; Trzesniewski et al., 2008; Twenge & Foster, 2010). На основу истраживања која су спровели Твенг и сарадници (2012), популарно стајалиште да су миленијалци брижнији, оријентисани ка заједници и склонији политичком ангажману се није показало као тачно. Поменута истраживања свакако указују на промене које су се десиле на културолошком плану. Можемо претпоставити да су миленијалци рођени у „култури нарцизма” (Lasch, 2018) снабдевени свим могућим направама које им пружају прилику за „огледањем” (Kohut, 1971; 2013) у виртуелној стварности, која поткрепљује њихове нарцистичке тенденције.

„Разумети шта покреће миленијалце и како се осећају према транспарентности, лојалности и дељењу информација, као и њихово мишљење о истакнутим случајевима цурења” (Marangione, 2019). Заузимање ове перспективе може нам открити много више о „психологији” миленијалаца и њиховим тенденцијама ка узбуњивању него коришћење неких од постојећих, застарелих модела заснованих на психолошком профилисању шпијуна из епоха пре појаве интернета. Чини се, да према Маранђонеу (Marangione, 2019), обавештајни аналитичари имају тенденцију да некритички примене „старо знање” на „нове актере”. Та пракса показује слабост у идентификовању потенцијалних претњи и у превенцији штете коју су узбуњивачи направили обавештајним службама и владама.

Резултати националне анкете спроведене на америчкој популацији од стране РАНД-а¹⁵ показале су да постоје генерацијске разлике у ставовима према безбедности. Миленијалци су известили да су у поређењу са старијим Американцима више забринуте по питању економске сигурности, а мање по питању националне безбедности (Posard et al., 2018). Они су такође показали мање забринутости од својих старијих суграђана по питању заштите Сједињених Америчких Држава од терористичких напада. Резултати добијени у студијама које је спровео Истраживачки центар Пју показују да су млади (од 18 до 29 година) у значајно већој мери дали подршку Едварду Сноудену него старији испитаници (PEW, 2014). Статистика у овим студијама показује да 57% младих тј. миленијалаца сматрају да је цурење поверљивих докумената пре послужило него што је нанело штете јавном интересу. Поред тога, старије генерације показале су виши ниво неодобравања према ономе што је Сноуден учинио и сматрају његов поступак штетним по националну безбедност. Занимљиво је приметити да по питању приватности и безбедности резултати показују да се све старосне групе слажу да „Американци не би требало да се одрекну приватности и слободе како би били сигурнији у случају тероризма”. Коначно, млађи од 50 година значајно више су подржавали такав став од старијих особа (PEW, 2014).

¹⁵ „Корпорација РАНД је истраживачка организација посвећена развијању решења за изазове јавне политике како би помогла заједницама широм света да буду сигурније, здравије и просперитетније.” Преузето са сајта: <https://www.rand.org/about.html>

У међународној анкети коју је спровела Америчка унија за грађанске слободе (ACLU, 2015) показало се да припадници генерације миленијалаца у другим земљама углавном имају позитивна мишљења о Едварду Сноудену, као што је приказано на [Графикону 1](#).

Поред горе наведених особина личности које су представљене у међугенерациском контексту, постоје и друге особине личности које би могле пружити корисне увиде у вези са склоношћу ка узбуњивању. Мисели и сарадници су у својој студији спроведеној на 3000 запослених у војним и цивилним ваздухопловним снагама истакли неке од тих специфичних особина личности. Наиме, они који имају проактивнију личност склони су да реагују на уочене грешке (Miceli et al., 2001). Поред тога, они који имају више поена у погледу самоефикасности и перципиране организационе подршке склони су узбуњивању (Miceli et al., 2001). Истраживање које су спровели Кертис и Тејлор (2009) указало је на то да су личне карактеристике као што су локус контроле и етички стил значајни предиктори намере за узбуњивање. Они који показују да имају већу контролу над догађајима биће склонији ка узбуњивању од оних који имају слабији доживљај личне контроле над догађајима (Curtis & Taylor, 2009). Особе које имају просуђивачки етички стил су склоније да пријаве неправде од оних који показују „брижнији” етички стил. (Curtis & Taylor, 2009). Студија која се фокусира на једну специфичну особину – макијавелизам, показала је негативну повезаност макијавелизма са узбуњивањем (Dalton & Radtke, 2013). Надаље, открили су да макијавелизам има индиректан утицај на узбуњивање кроз уочене користи и уочену одговорност (Dalton and Radtke, 2013). То значи да исход у смислу узбуњивања у овом случају снажно зависи од интеракције између макијавелизма и других контекстуалних варијабли. Разумевање основних фактора који утичу на узбуњивање у смислу индивидуалних разлика осветљава један аспект феномена. Да бисмо избегли редукционистичку перспективу у објашњавању узбуњивача, у следећем поглављу ћемо објаснити важност укључивања друштвене димензије за разумевање узбуњивача.

4. Истина је негде између

Препознајемо две главне тенденције у разумевању описаних случајева цурења поверљивих информација. Прва тенденција указује на генерацијске карактеристике као што су распрострањеност нарцисоидних црта, потреба за транспарентношћу и индивидуализам, и користи их за објашњавање учесталости узбуњивања у дигиталном добу (Brinksmann et al., 2019, Gaudet, 2016; Marangione, 2019). То би значило да културолошки фактори фаворизују психолошке црте које могу послужити као основа за узбуњивање. Следећи ту линију резоновања, можемо очекивати да „дигитални домороци” цене приватност, транспарентност и лојалност на начин који не кореспондира са ставовима претходних генерација. Овај дискурс је присутан у изјавама Мајкла Хејдена, бившег директора ЦИА и НСА, у интервјуу за *BBC* (Corega, 2017).

Ово гледиште има тенденцију да превиди индивидуалне разлике и приказује миленијалце униформно као претњу по националну безбедност. Други приступ пре свега тежи да се више усредсредити на ниво личности, не узимајући у обзир културолошки контекст. Други приступ користи клиничку методу која узбуњивање види као

результат интеракције одређене констелације психолошких особина, с једне стране, и ситуационих (перципитирајући животни догађаји) фактора с друге стране (Wilder, 2017). Тај приступ често претпоставља психопатологију (тј. малигни нарцизам, психопатију и незрелост) као одлучујући фактор цурења поверљивих информација. Клинички приступ пружа нам много корисних информација од великог практичног значаја, посебно за оне који раде у службама националне безбедности. У оба модела недостаје социјална димензија. Неки социјални психолози указују на „празнине” у постојећим психолошким моделима узбуњивања (Anvari et al., 2019) и ослањају се на теорију социјалног идентитета (Tajfel, 2010) како би схватили узбуњиваче.

Поред ова два приступа, постоји још један приступ узбуњивачима на који желимо да указамо. Он подразумева социолошку односно социо-психолошку димензију. Истина је да постојећа објашњења имају тенденцију да пренаглашавају културолошке факторе, скривајући се иза концепта генерације или да третирају узбуњиваче као усамљени чин, без социјалне компоненте. Прикладнији поглед на узбуњиваче није као на некога ко је суштински унапред одређен да открива поверљиве информације јер је ментално нестабилан (како их медији често приказују)¹⁶, него је потребно разумети ко су „замишљени други” са којима се узбуњивач идентификује. Концепти као што су „замишљена заједница” (Anderson, 1983) или Мидов концепт „генерализовани други” (Dodds et al., 1997) служе да нас подсети, да селф (личности) не постоји без реалних и замишљених односа са другима. Индивидуа је конституисана кроз мрежу идентификација (Faris, 1937). Идентификовање са „замишљеним другима” пружа појединцу скуп нормативних принципа као оријентир у друштвеном свету и може бити извор моралне храбрости онима који одлуче да открију поверљиве податке (Press, 2018). Манхајмов концепт генерацијске јединице може се разумети као група појединаца која је рођена унутар једне генерације, али се идентификује за различитим „замишљеним другима” и, последично томе, различито се понаша унутар истих друштвених околности. Хипотетички гледано, цела генерација миленијалаца имала је искуство са интернетом током раних формативних година, али сваки појединац је слободан да бира којој замишљеној/виртуелној заједници ће припадати. Бити део замишљене заједнице доводи до интернализације одређеног погледа на свет. До сада би требало да буде јасно да бити члан неке замишљене заједнице има више везе са менталним него са физичким простором.

Прес (Press, 2018) није тумачио Сноуденово откривање поверљивих информација као чин „усамљеног цурења”, већ као друштвени чин. Слично тумачење, као полазиште, може се екстраполирати и на случајеве у које су били укључени Менинг и Винер. Сноуден је то учинио због своје снажне везе са замишљеном заједницом – *ојен сорс комјунити*, која се борила за бесплатан интернет и транспарентност информација и знања. Како би разрешио когнитивну дисонанцу након што је сазнао за масовно надгледање обичних грађана, морао је да одлучи између два различита скупа вредности. Његова везаност за замишљену заједницу била је јача од везаности за организацију за коју је радио, па су његови морални поступци били вођени принципима замишљене заједнице чијим се чланом осећа.

¹⁶ Нпр. родна дисфорија у случају Челси Менинг, асоцијалне тенденције у случају Едварда Сноудена које су се јавиле као последица развода родитеља или религиозност у случају Ријалити Винер итд.

5. Закључак

Након случајева цурења поверљивих информација у деценији за нама, генерација миленијалаца сматра се потенцијалном претњом унутар обавештајних и корпоративних кругова. Преиспитали смо ово гледиште и истичемо како је прикладније анализирати ове случајеве на мезо нивоу. Прелазак са културолошког на социо-психолошки приступ, узимајући у обзир како културолошке тако и индивидуалне карактеристике узбуњивача, може нам пружити додатне увиде у динамику која претходи самом чину узбуњивања. Означавање целе генерације миленијалаца као потенцијалне унутрашње претње има више заједничког са неким сензационалним новинским насловом него са научном истином. Можемо очекивати да миленијалци другачије разумеју концепте попут приватности, сигурности, транспарентности и да ће неке особине, попут нарцизма, код њих бити заступљеније него у претходним генерацијама, али то још увек није довољно да се донесу општи закључци о директној вези између карактеристика миленијалаца и узбуњивања.

Да ли узбуњивање, тј. цурење поверљивих података има неки утицај на друштво у целини? Свакако да има. Узбуњивачи из описаних случајева нанели су штету обавештајним службама откривајући јавности поверљиве информације. Њихове акције утичу на војне мисије, утичу негативно на борбу против тероризма, дипломатске односе итд. Могуће је замислити да њихови поступци могу остварити утицај на политичку климу и геополитику. Вероватно постоје друштвене последице које се тешко могу уочити ван обавештајних кругова, али не треба губити из вида и то како друштво реагује на узбуњиваче. Узбуњивачи су често жртве одмазде због онога што су учинили. Сам чин узбуњивања укључује високу личну цену, подразумева остракизам из организације или компаније, што доводи до финансијских губитака и смањене могућности за добијање поновног запослења, могуће претње по физички интегритет и угрожено ментално здравље¹⁷, итд.

Слажемо се са Пресовим инсистирањем на стварању социо-психологије савести (Press, 2018) и предлажемо приступ који ће се фокусирати на анализу „замишљених заједница“ са којима се узбуњивачи идентификују. Шта су имплицитне и експлицитне вредности таквих „замишљених заједница“? Када долази до тога да се организацијске вредности сукобе са вредностима замишљене заједнице? Када долази до тога да појединац одлучи да укаже на неправилности унутар организације, односно компаније? Ово су само нека од питања којима треба приступити из социо-психолошког угла.

С обзиром на чињеницу да су миленијалци одрастали под утицајем сличних медијских садржаја и интернет културе у глобално повезаном свету, резултати ове анализе могу се односити и на Србију.

Рад није обухватио правне аспекте повезане са случајевима узбуњивања, који су такође релевантни. Ове аспекте треба покрити у неким будућим истраживањима.

¹⁷ Медији су известили да је Челси Менинг имала два покушаја суицида током служења затворске казне. За више информација видети на: <https://www.theguardian.com/us-news/2020/mar/11/chelsea-manning-suicide-attempt-hospital>

Nemanja G. Nikolić¹
Ljubiša M. Bojić²
University of Belgrade,
Institute for Philosophy and Social Theory,
Digital Sociometrics Laboratory
Belgrade (Serbia)

Ana Z. Jevtović³
University of Niš, Faculty of Philosophy
Niš (Serbia)

WHAT MAKES MILLENNIALS BLOW THE WHISTLE? FROM CULTURAL TO SOCIO-PSYCHOLOGICAL PERSPECTIVES ON WHISTLEBLOWERS⁴

(Translation In Extenso)

Abstract: Whistleblowing cases that shook intelligence community in the last decade have something in common. Edward Snowden, Bradley Manning, and Reality Winner are all members of a single generation – Millennials. We challenge the viewpoint that depicts this generation as a potential “insider threat.” Millennials do have certain psychological traits and attitudes that can be related to tendencies towards whistleblowing, but these findings still do not approve the rhetoric that creates distrust towards the generation. This paper proposes a shift from the cultural to the socio-psychological level of analysis, with respect to both cultural and individual characteristics of whistleblowers, but puts more emphasis on the social dimension. In comprehending recent cases of leaking classified information, it is not enough to reduce explanation to some individual personality traits or hide behind an abstraction, such as the concept of generation. To shed more light on the issue, we introduce the concept of the imagined community, such as the open source community, promoting free Internet and transparency of information and knowledge. Therefore, mental membership in an imagined community might be more decisive for blowing the whistle than the global set of values related to the whole generation of Millennials.

Keywords: Millennials, whistleblowing, leaking, intelligence agencies, imagined community

¹ psiholognemanjanikolic@gmail.com

² ljubisa.bojic@instifdt.bg.ac.rs

³ jevtovic.ana@gmail.com

⁴ This paper was realized with the support of the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia, according to the Agreement on the Implementation and Funding of Scientific Research.

1. Introduction

The last decade was challenging for national intelligence agencies. The cases of leaking classified information made headlines all over the globe. The most famous names that captured media attention and became well-known overnight as public figures are Edward Snowden, Bradley (Chelsea) Manning, and Reality Winner. Those were portrayed in media as “heroes” or “traitors” (Madison, 2014; Marangione, 2019). Persons that disclose classified information or report in-group wrongdoings to an external agency are called “whistleblowers” (Anvari et al., 2019). An act of “whistleblowing” can profoundly impact organizations and societies, while often including high personal costs. The rational cost-benefit equation does not help us understand the motivation of whistleblowers.

In the preface to his autobiography, Edward Snowden wrote: “They didn’t hesitate for a moment to call me a Chinese double agent, a Russian triple agent, and worse – a Millennial” (Snowden, 2020, p. 14). To comprehend his decision, or to do harm to his personality, the term “Millennial” was used. The term was introduced by sociologists Neil Howe and William Strauss in their book “Generations” (Strauss & Howe, 1991). According to PEW Research Center, Millennials are a generation of young adults born from 1981 to 1996 (Dimock, 2019). Headliners in all three cases are members of the millennial generation. Millennials have officially surpassed Baby Boomers in the population (PEW, 2014) and become present on a larger scale in labour force.

In this paper, we seek to explore whether there is something inherent to Millennials that makes them prone to “blow the whistle”. Is the approach that treats the whole generation as a potential “insider threat” to national security justified or would some other approach be more appropriate? What are the consequences of “leaking” on the society as a whole and how do the society and/or organizations react to whistleblowers? These are some of the questions we aim to cover in this paper.

2. Privacy vs. Security / Traitors vs. Heroes

A deeper understanding of cases of leaking classified information first of all demands explaining the socio-political context in terms of “privacy” and “security”. The way in which privacy and security are presented in the heading of the chapter might lead readers to consider them absolute categories, but it would be more appropriate to consider them relative ones. One does not completely exclude the other. After the terrorist attack of 11 September, a big shift was made from privacy toward security. The rapid development of information technologies introduces more complications related to the old dilemma of security versus privacy (Lieber, 2014).

The response of the National Security Agency (NSA) to terrorist attacks was “Section 215 of the US Patriot Act of 2001⁵” which refers to “collecting and holding meta-data of

⁵ Section 215 allowed National Security Agency and Federal Investigation Bureau to collect vast amounts of information about U.S. citizens without a warrant. Section 215 expired on December 15, 2019. The government can obtain access to collected information (434,238,543 call records) under the procedures specified in USA Freedom Act. For more information see: <https://www.section215.org/>

Americans' phone calls" (Patel, 2015). The Latin phrase *Necessitas frangit legem*⁶ might be used to illustrate the agenda implemented by NSA in fighting terrorism. Atkins (2014) points out that NSA's practice of surveillance violates privacy guaranteed in the Fourth Amendment. Besides critics on violation of civil rights, there are also critics directed at the effectiveness of measures depicted in "Section 215" (Mann, 2014; Patel, 2015).

A series of terrorist attacks that took place in the capital of France on 13 November 2015, in which members of the Islamic State were directly involved, according to a report by Europol (2016), gave a good reason to NSA to "upgrade" counter-terroristic measures in terms of enhanced surveillance. The next step was "Section 702 of the FISA Amendments Act", which provides the basis for programs like "PRISM"⁸ and "Upstream"⁹ (Patel, 2015). The fear of terrorism was used as justification for massive surveillance programs orchestrated by the NSA in cooperation with intelligence agencies from other countries e.g., the United Kingdom (Hopkins, 2013) and Australia (Dorling, 2013) in the case of PRISM.

In an interview with the BBC¹⁰, Michael Hayden, former NSA and CIA director claimed: "I don't mean to judge them all, but this group of Millennials... simply have different understandings of the words loyalty, secrecy, and transparency than my generation did" (Corera, 2017). Hayden's statement referred to whistleblowers such as Edward Snowden and Chelsea Manning, who were involved in the biggest cases of leaking classified information in modern American history.

The first major leak in recent history happened in June 2013, when Edward Snowden, a former CIA technical assistant disclosed classified information. Snowden revealed details about the massive surveillance program to the public while he was employed as a subcontractor for NSA. Before he decided to leak classified information to the *Washington Post* and the *Guardian*, he had allegedly expressed his concerns to co-workers and supervisors, but did not get appropriate feedback from them (Gaudet, 2016; Peterson, 2014). Snowden's "revelation" did not affect only NSA, but also touched on intelligence services that are part of the so-called the "Five Eyes" network (the USA, the UK, Australia, New Zealand, and Canada) and European intelligence agencies¹¹ (Pohle & Van Audenhove, 2017).

⁶ Latin phrase that implies that necessity knows no law, or that it breaks every law.

⁷ "Section 702 is a key provision of the FISA Amendments Act of 2008 that allows the government to conduct targeted surveillance of foreign persons located outside the United States, with the compelled assistance of electronic communication service providers." For further information at site of Office of the Director of National Intelligence <https://www.dni.gov/files/icotr/Section702-Basics-Infographic.pdf>

⁸ "PRISM" is NSA's surveillance program authorized in 2007 under the administration of the president George W. Bush. At the beginning, majority of telecommunications companies have been providing informational support to the U.S. intelligence community behind the program. Some of these companies are: Microsoft, Yahoo, Skype, Google, Facebook, YouTube, etc. More at <https://www.washingtonpost.com/news/wonk/wp/2013/06/06/how-congress-unknowingly-legalized-prism-in-2007/?variant=116ae929826d1fd3>

⁹ The "Upstream" program collects data from the fiber-optic cable networks.

See: <https://www.washingtonpost.com/wp-srv/special/politics/prism-collection-documents/>

¹⁰ Complete interview see: <https://www.bbc.com/news/technology-39197664>

¹¹ Such as German Bundesnachrichtendienst and French Direction Générale de la Sécurité Extérieure

Another leak occurred on August 21, 2013, when the *Washington Post* published that Chelsea Manning, an intelligence analyst, had been dishonourably discharged and sentenced to 35 years¹² due to leaking hundreds of thousands of confidential documents about military missions in Iraq, Afghanistan and diplomatic cables to WikiLeaks (Tate, 2013).

The last major recorded case of leaking classified information is related to the name of Reality Winner, a former NSA intelligence analyst¹³ who disclosed Russian interference in the 2016 United States presidential elections to the news website *The Intercept*. Reality Winner was sentenced to five years and three months under the Espionage Act in 2018, being the most severe punishment for unauthorized release of government information to the public (Philipps, 2018).

Main actors in all three cases were paradoxically presented in the media as either “traitors” or “heroes.” All of them, according to what they stated in the media, were motivated to inform the public about what was happening behind the curtain. They were either idealized or demonized in the public sphere. In an interview for the *Guardian*, Snowden¹⁴ said “I know the media likes to personalize political debates, and I know the government will demonize me” (Greenwald et al., 2013).

Putting the question of heroes or villains aside, we aim to understand the attitudes of Millennials towards “whistleblowers.” That sort of information may reveal to what extent Millennials are familiar and prone to identify with them – approve of their actions, even though we should be careful in drawing conclusions based on such information. Attitudes do not directly predict behaviour or action to which they refer (Ajzen & Fishbein, 2005). Some studies that reveal Millennials’ attitudes toward security and privacy will be presented in the next chapter, after we point out the context Millennials were born into, and generational specificities usually related to tendencies towards whistleblowing.

3. Psychology of Millennials

German sociologist Karl Mannheim (1969) was the first who problematized the concept of generation in social sciences. A generation is a group of people who were born within the same historical period and share a socio-cultural context. Members of the same generation are exposed to similar influences during their formative years. There are tendencies among social scientists to simplify Mannheim’s concept of generation, overlooking that Mannheim himself was very cautious about the concept. The generation is not a monolithic group of people. On the contrary, “thus within a generation, there exist many differentiated, antagonistic generation-units” (McCourt, 2012). The generation unit represents a much more concrete bond

¹² Chelsea Manning was pardoned by President Obama after serving seven years of the 35-year sentence.

¹³ Reality Winner worked for the American Air Force as a translator. Her knowledge and fluency in Farsi, Dari, and Pashto helped the American Air Force in special missions. Her engagements resulted in her being awarded for great military accomplishments. For more, see: <https://www.ajc.com/news/national/air-force-honored-reality-winner-for-taking-out-enemy-combatants/XoEbupm6P318Eun9ZGOo1O/>

¹⁴ The whole interview is available at: <https://www.theguardian.com/world/2013/jun/09/edward-snowden-nsa-whistleblower-surveillance>

in contrast to the concept of generation. Generation units within the same generation might appropriate “cultural material” or understand and react to historical events in a different way.

Every generation experienced a “cultural trauma” that leaves an indelible mark on the group’s identity (Arnett, 2013). The “cultural trauma” for American millennials is the terrorist attack that happened on September 11th 2001. That tragic event left a “permanent mark” on their “collective memory”. Millennials are under influence of quickly advancing information technology and social media. Their environment consists of technological devices such as cell phones, personal computers, electronic gadgets, etc. (Yadin, 2012). To describe Millennials further, the term “digital natives” was introduced by Marc Prensky (2001). It refers to one of the main features of the Millennials’ identity. Constant interaction (“always connected generation”) within digital environments and simultaneous existence in numerous virtual worlds through social media profiles has influenced their work habits, preferences, lifestyles. This provokes more stress for Millennials, due to multitasking related to online activity (Mark et al., 2014). The symbiosis with digital environments is another arena for a formative experience that shapes values, perceptions, attitudes, and behaviour of Millennials. Apart from the availability of Internet at an early age, Millennials grew up in an economic instability – financial crisis (2007–2009) (Kurz et al., 2019) and testify to political instability and warfare all over the globe.

Jean Twenge and Stacy Campbell (2012) show that “many books, press accounts, and consultants have rushed to fill the information gap” in the body of knowledge about Millennials by concluding that they have certain traits and attitudes often without appropriate empirical support for their speculations (Twenge & Campbell, 2012). They refer to an article published in the *Wall Street Journal* written by Sarah E. Needleman (2008), in which she explained actions within companies based on prejudice about Millennials. In her article, Needleman notes that many companies (among them is pharmaceutical giant Pfizer Inc.) offer programs that pay employees to volunteer – corporate volunteerism, based on the idea that Millennials are more prone to pro-social behaviour than previous generations, and have a greater desire to contribute to the society.

The studies with a focus on cross-generational changes in the psychological characteristics provide empirical support that Millennials are different from other generations regarding some dimensions of personality. Of course, we have no intention to cover all the research pointing to generational differences (it is not the purpose of the paper), but just to select those that reflect some psychological characteristics possibly related to whistleblowing.

These studies show that Millennials have greater scores on scales that measure narcissistic traits than other generations (Stewart & Bernhardt, 2010; Trzesniewski et al., 2008; Twenge & Foster, 2010). The popular view of Millennials as more caring, community-oriented and politically engaged than previous generations is incorrect according to the research conducted by Twenge et al. (2012). The aforementioned research reflects the culture change. We can assume that Millennials are born into the “culture of narcissism” (Lasch, 2018), equipped with all kinds of gadgets that provide an opportunity for “mirroring” (Kohut, 1971; 2013) in virtual reality, which in return reinforce their narcissist tendencies.

“Understanding what drives Millennials and how they feel about transparency, loyalty and information sharing, as well as their opinion on these prominent cases of leaking” (Marangione, 2019). This perspective can reveal much more about their “psychology” and

tendencies towards whistleblowing than employing some existing outdated models, based on psychological profiling of spies, from the epochs before the appearance of Internet. According to Marangione (2019), it seems that intelligence analysts tend to uncritically apply “old knowledge” to “new actors.” That practice shows its weakness in identifying potential threats and preventing damage made by whistleblowers to intelligence services and governments.

In the National Survey of Americans conducted by RAND¹⁵, the results show generational differences in attitudes towards security. Millennials reported being more worried about economic security and less worried about national security than older Americans (Posard et al., 2018). They also reported being less concerned than their elders about protecting the United States against terrorist attacks. The results obtained in the studies conducted by the Pew Research Center show that young adults (18–29 years) are significantly more supportive than their elders of Edward Snowden (PEW, 2014). The statistics in this study show that 57% of young adults i.e., Millennials consider that leaks of classified documents have served rather than harmed the public interest. Additionally, older generations showed a higher level of disapproval of what Snowden did, and consider his action harmful to national security. It is interesting to note that, regarding the question about privacy and security, the results show that all age groups agree that “Americans shouldn’t have to give up privacy and freedom to be safe from terrorism.” Finally, those under 50 were significantly more supportive of that position than the older individuals (PEW, 2014). An international survey conducted by the American Civil Liberties Union (ACLU, 2015) has found that members of the millennial generation in other countries mostly have positive opinions of Edward Snowden, as depicted in [Chart 1](#).

Besides the aforementioned personality traits presented in the context of cross-generational change, there are other personality traits that could provide useful insights related to whistleblowing propensity. In their study conducted on 3000 military and civilian air force employees, Miceli and associates pointed out some of those specific personality features. Namely, those who have more proactive personality are prone to react to perceived wrongdoing (Miceli et al., 2001). Additionally, those who have higher scores on self-efficacy and perceived organizational support are prone to whistleblowing (Miceli et al., 2001). The research conducted by Curtis and Taylor (2009) points out that personal characteristics such as locus of control and ethical style are significant predictors of whistleblowing intentions. Those who perceive greater control over events are more likely to whistleblow than those who perceive less personal control (Curtis and Taylor, 2009). The respondents with judging ethical styles were more likely to report wrongdoings than those with caring ethical styles (Curtis and Taylor, 2009).

A study focusing on one specific trait – Machiavellianism – shows that Machiavellianism is negatively related to whistle-blowing (Dalton and Radtke, 2013). Furthermore, these authors find that Machiavellianism has an indirect effect on whistle-blowing through perceived benefits and perceived responsibility (Dalton and Radtke, 2013). It means that the outcome in terms of whistleblowing in this case strongly depends on the interaction between Machiavellianism and other contextual variables. Understanding the underlying factors that influence whistleblowing in terms of individual differences sheds light on one aspect of the

¹⁵ “The RAND Corporation is a research organization that develops solutions to public policy challenges to help make communities throughout the world safer and more secure, healthier and more prosperous.” Taken from their website: <https://www.rand.org/about.html>

phenomenon. In order to avoid a reductionist perspective in explaining whistleblowing, in the next chapter we will explain the importance of including the social dimension for comprehending whistleblowing.

4. The truth is somewhere in between

We recognize two main tendencies in comprehending the described cases of leaking classified information. The first one relates to generational characteristics such as prevalence of narcissist traits, need for transparency and individualism, used to explain incidence of whistleblowing in the digital age (Brinkman et al., 2019, Gaudet, 2016; Marangione, 2019). It means that cultural factors favour psychological traits that can serve as a basis for whistleblowing. Following that line of reasoning, we can expect “digital natives” to value privacy, transparency, loyalty in the manner that does not correspond with those of previous generations. This discourse is present in the statements of former CIA and NSA director, Michael Hayden, in his interview for the BBC (Corera, 2017).

This viewpoint tends to overlook individual differences and depict Millennials uniformly as a threat for national security. Another approach primarily tends to narrow the focus more on personality level, not taking cultural context into account. The second approach uses a clinical method that sees whistleblowing as a result of the interaction of a specific constellation of psychological traits (on one side) and situational (precipitating life crisis) factors, on the other side (Wilder, 2017). This approach often presumes psychopathology (i.e. malignant narcissism, psychopathy, and immaturity) as the determining factor of leaking classified information. The clinical approach provides us with plenty of useful information of great practical importance, especially for those who work in the national security. Both models lack the social dimension. Some social psychologists address “lacunae” in existing psychological models of whistleblowing (Anvari et al., 2019) and rely on the social identity theory (Tajfel, 2010) to comprehend the whistleblowers.

Besides these two, there is another approach to whistleblowing we want to accentuate. That perspective at whistleblowers includes a sociological and socio-psychological dimension. It is true that existing explanations tend to overemphasize cultural factors, hiding behind the concept of generation, and comprehending the whistleblowing as a solitary act, without a social component in it. A more appropriate look at whistleblowers is not at someone who is inherently predetermined to leak information because he or she is mentally unstable (as often portrayed by the media)¹⁶, but to realize who are “imagined others” he or she identifies with. The concepts such as “imagined community” (Anderson, 1983) or Mead’s “generalized other” (Dodds et al., 1997) serve to remind us that *self* does not exist without real and imagined relations with others. The individual is constituted through the web of identification (Faris, 1937). Identification with “imagined others” provides an individual with a set of normative principles as a landmark in the social world and can be a source of moral courage for those who decide to leak classified information (Press, 2018). Mannheim’s concept of generation units can be understood as a group of individuals who are born within the same generation, but identify with different “imagined others” and

¹⁶ E.g., gender dysphoria in the case of Chelsea Manning, antisocial tendencies in the case of Edward Snowden due to divorce of his parents or religiosity in the case of Reality Winner, etc.

consequently have different reactions under the same social circumstances. Hypothetically, the whole generation of Millennials had an experience of the Internet in early formative years, but any individual is free to choose to which imagined/virtual community he or she is going to belong. Being part of an imagined community leads to internalization of a particular worldview. It should be clear by now that being a member of some imagined community has to do more with mental than physical space.

Press (2018) interpreted Snowden's disclosure of classified information not as an act of a "solitary leaker", but as a social act. A similar interpretation, as a starting point, can be extrapolated on Manning's and Winner's cases as well. Snowden did it because of his strong connection with the imagined community – the open source community, which fought for the free Internet and transparency of information and knowledge. In order to resolve a cognitive dissonance after having found out about massive surveillance of the ordinary citizens, he had to decide between two different sets of values. His bond to the imagined community was stronger than the bond to the organization he worked for, so his moral actions were guided by the principles of the imagined community he belonged to.

5. Conclusion

After the cases of leaking classified information in the decade behind us, the generation of Millennials is considered as a potential threat inside intelligence and corporate circles. We challenge this viewpoint and point out that it is more appropriate to analyze these cases from the meso-level. A shift from the cultural to socio-psychological approaches with respect to both cultural and individual characteristics of whistleblowers can reveal much more additional insights into the dynamics that precedes the mere act of whistleblowing. Labelling the whole generation of Millennials as a potential insider threat has more in common with sensational headlines than with scientific truth. We can expect Millennials to have a different understanding of concepts such as privacy, security, transparency, and to have some traits, such as narcissism, more evident than in previous generations, but it is still not enough to make any general conclusions about a direct link between these characteristics of Millennials and whistleblowing.

Does whistleblowing i.e., leaking classified information have some impact on the society as a whole? It certainly does. Whistleblowers from the described cases did harm to intelligence services by revealing the classified information to the public. Their actions affect military missions, counterterrorism measures, diplomatic relations, etc. It is possible to imagine that their actions will also influence the political climate and geopolitics. Probably there are social consequences that can hardly be noticed outside of the intelligence community, but we should not lose sight of how society responds to whistleblowers. Whistleblowers are often victims of retaliation due to what they did. The act of whistleblowing entails a high personal cost that includes ostracism from an organization or a company, leading to financial loss and reduced opportunity for getting a new job, possible threats towards physical integrity and compromised mental health¹⁷, and so on.

¹⁷ News reports reveal that Chelsea Manning has had two suicide attempts during the serving sentence. For more information, see: <https://www.theguardian.com/us-news/2020/mar/11/chelsea-manning-suicide-attempt-hospital>

We agree with Press's insisting on "social-psychology of conscience" (Press, 2018) and we propose an approach that analyzes imagined communities that whistleblowers identify with. What are implicit and explicit sets of values those imagined communities have? When do the organization's values come into collision with those of an imagined community? When does an individual decide to blow the whistle on perceived wrongdoings within an organization or a company? These are just some of the questions that should be considered in future research from the socio-psychological perspective.

Since millennials have been growing up under the influence of similar media content and Internet culture in a global interconnected world, we can state that the outcomes of current review can be applicable to Serbia.

The paper did not cover legal aspects related to cases of whistleblowing, which are also relevant. These aspects should be covered in future research.

REFERENCES / ЛИТЕРАТУРА

- ACLU (2015). ACLU Annual Report 2015. *American Civil Liberties Union*. Retrieved from: <https://www.aclu.org/other/aclu-annual-report-2015>
- Ajzen, I., & Fishbein, M. (2005). The Influence of Attitudes on Behavior. In D. Albarracín, B. T. Johnson, & M. P. Zanna (eds.), *The handbook of attitudes* (pp. 173–221). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Alexander, J., Eyerman, R., Giesen, B., Smelser, N., & Sztompka, P. (2004). *Toward a Theory of Cultural Trauma*. In *Cultural Trauma and Collective Identity* (pp. 1–30). Berkeley; Los Angeles; London: University of California Press. Available at <http://www.jstor.org/stable/10.1525/j.ctt1pp9nb.4>
- Anderson, B. (1983). *Imagined Communities: Reflections on the Origins and Spread of Nationalism*. London: New Left Books. s, 14.
- Anvari, F., Wenzel, M., Woodyatt, L., & Haslam, S. A. (2019). The social psychology of whistleblowing: An integrated model. *Organizational Psychology Review*, 9(1), 41–67. <https://doi.org/10.1177/2041386619849085>
- Arnett, J. J. (2013). The Evidence for Generation We and Against Generation Me. *Journal of the Royal Society of Medicine*, 1(1), 50–54. <https://doi.org/10.1177/014107689709000118>
- Atkins, E. (2014). Spying on Americans: At What Point Does the NSA's Collection and Searching of Metadata Violate the Fourth Amendment. *Washington Journal of Law, Technology & Arts. Wash. JL Tech. & Arts*, 10, 51.
- Brinksman, I., Christian, M., Johnston, D., Stevens, G., Meany, G., Metheny, A., ... & Flynn, C. R. (2019, May). *National Security Critical Issues Task Force*. Millennial Considerations on Insider Threat: Are We A Threat Or An Opportunity? Millennial Considerations on Insider Threat. Retrieved from <https://georgetownsecuritystudiesreview.org/wp-content/uploads/2019/05/Millennial-Considerations-on-Insider-Threat-FINAL-PDF.pdf>
- Corera, G (2017, March 7). CIA faces huge problem over malware claims. *BBC*. Retrieved from <https://www.bbc.com/news/technology-39197664>

- Curtis, M. B., & Taylor, E. Z. (2009). Whistleblowing in public accounting: Influence of identity disclosure, situational context, and personal characteristics. *Accounting and the Public Interest*, 9(1), 191-220.
- Dalton, D., & Radtke, R. R. (2013). The joint effects of Machiavellianism and ethical environment on whistle-blowing. *Journal of business ethics*, 117(1), 153-172.
- Dimock, M. (2019, January 17). Defining generations: Where Millennials end and Generation Z begins. *Pew Research Center*, 17(1), 1-7. Retrieved from: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/01/17/where-millennials-end-and-generation-z-begins/>
- Dodds, A. E., Lawrence, J. A., & Valsiner, J. (1997). The Personal and the Social: Mead's Theory of the 'Generalized Other'. *Theory & Psychology*, 7(4), 483-503. <https://doi.org/10.1177/0959354397074003>
- Dorling, P. (2013, June 13). Australia gets 'deluge' of US secret data, prompting a new data facility. *The Sydney Morning Herald*. Retrieved on May 24, 2021, from: <https://www.smh.com.au/technology/australia-gets-deluge-of-us-secret-data-prompting-a-new-data-facility-20130612-2o4kf.html>
- Edwards, J. (2017, June 8). Air Force commended Reality Winner for taking out enemy combatants. Retrieved on June 1, 2021, from <https://www.ajc.com/news/national/air-force-honored-reality-winner-for-taking-out-enemy-combatants/XoEbupm6P318Eun9ZGOo1O/>
- Europol, T. E. S. A. T. (2016, July 20). European Union Terrorism Situation and Trend Report. *EUROPOL*.
- Faris, E. (1937). The Social Psychology of George Herbert Mead. *American Journal of Sociology*, 43, 391-403.
- Fry, R. (2016). Millennials overtake Baby Boomers as America's largest generation. *Pew Research Center*, 25.
- Gaudet, R. (2016, May). Whistleblowing: How Millennials' desire for transparency affects national security. *Baker Scholar Projects*. Retrieved from https://trace.tennessee.edu/utk_bakerschol/35
- Greenwald, G., MacAskill, E. & Poitras, P. (2013, June 11). Edward Snowden: the whistleblower behind the NSA surveillance revelations. *The Guardian*. Retrieved from: <https://www.theguardian.com/world/2013/jun/09/edward-snowden-nsa-whistle-blower-surveillance>
- Hopkins, N. (2013, June 07). UK gathering secret intelligence via covert NSA operation. *The Guardian*. Retrieved May 24, 2021, from <https://www.theguardian.com/technology/2013/jun/07/uk-gathering-secret-intelligence-nsa-prism>
- Kohut, H. (2013). *The analysis of the self: A systematic approach to the psychoanalytic treatment of narcissistic personality disorders*. Chicago: University of Chicago Press.
- Kurz, C. J., Li, G., & Vine, D. J. (2019). Are millennials different?. In *Handbook of US Consumer Economics* (pp. 193-232). Academic Press.
- Kurz, C., Li, G., & Vine, D. J. (2019). Are Millennials Different? *Finance and Economics Discussion Series*, 2018(080). <https://doi.org/10.17016/feds.2018.080>
- Lasch, C. (2018). *The Culture of Narcissism: American Life in an Age of Diminishing Expectations* (Reissue ed.). W. W. Norton & Company.

- Lee, T. B. (2013, June 7). How Congress unknowingly legalized PRISM in 2007. *The Washington Post*. Retrieved May 24, 2021, from <https://www.washingtonpost.com/news/wonk/wp/2013/06/06/how-congress-unknowingly-legalized-prism-in-2007/?variant=116ae929826d1fd3>
- Lieber, R. J. (2014). Security vs. privacy in an era of terror and technology. Lieber, R. J. (2014). Security vs. Privacy in an Era of Terror and Technology. *Telos*, 2014(169), 144–149. <https://doi.org/10.3817/1214169144>
- Lyons, S. T., Ng, E. S., & Schweitzer, L. (2012). Managing the New Workforce: International Perspectives on the Millennial Generation. *Academy of Management Proceedings*, 2012(1), 10638. <https://doi.org/10.5465/ambpp.2012.10638symposium>
- Madison, E. (2014). News Narratives, Classified Secrets, Privacy, and Edward Snowden. *Electronic News*, 8(1), 72–75. <https://doi.org/10.1177/1931243114527869>
- Madison, E. (2014). News narratives, classified secrets, privacy, and Edward Snowden. *Electronic News*, 8(1), 72–75.
- Mann, S. F. (2014, February 27). Fact Sheet: Section 215 of the US Patriot Act. *Center for International & Strategic Studies*. Retrieved May 23, 2021, from <https://www.csis.org/analysis/fact-sheet-section-215-usa-patriot-act>
- Mannheim, K. (1969). *Essays on Sociology and Social Psychology*. Routledge & Kegan Paul.
- Manning, C. E. (2015, May 27). The Years since I Was Jailed for Releasing the ‘War Diaries’ Have Been a Rollercoaster. *The Guardian*. Retrieved on June 1, 2021, from <https://www.theguardian.com/commentisfree/2015/may/27/anniversary-chelsea-manning-arrest-war-diaries>.
- Marangione, M. S. (2019). Millennials: Truth-tellers or Threats?. *International Journal of Intelligence and Counter Intelligence*, 32(2), 354–378. <https://doi.org/10.1080/08850607.2019.1565276>
- Mark, G., Wang, Y., & Niiya, M. (2014, April). Stress and multitasking in everyday college life: an empirical study of online activity. In *Proceedings of the SIGCHI conference on human factors in computing systems* (41–50). <https://doi.org/10.1145/2556288.2557361>
- McCourt, D. M. (2012). The “Problem of Generations” Revisited: Karl Mannheim and the Sociology of Knowledge in International Relations. In J. B. Steel, J. M. Acuff (eds) *Theory and Application of the “Generation” in International Relations and Politics* (47–70). <https://doi.org/10.1057/9781137011565>
- Mead, G. H. (1956). *The Social Psychology of George Herbert Mead*. In Anselm Strauss (ed.). Chicago: University of Chicago Press.
- Miceli, M. P., Van Scotter, J. R., Near, J. P., & Rehg, M. T. (2001, August). INDIVIDUAL DIFFERENCES AND WHISTLE-BLOWING. In *Academy of Management Proceedings* (Vol. 2001, No. 1, pp. C1–C6). Briarcliff Manor, NY 10510: Academy of Management.
- Needleman, S. E. (2008, April 29). ‘The latest office perk: getting paid to volunteer. *The Wall Street Journal*. Retrieved from: <https://www.wsj.com/articles/SB120940853880850351>
- Ng, E., Lyons, S. T., & Schweitzer, L. (Eds., 2012). *Managing the new workforce: International perspectives on the millennial generation*. Edward Elgar Publishing. DOI: <https://doi.org/10.4337/9780857933010>
- NSA slides explain the PRISM data-collection program. (2013, June 6: Updated July 10, 2013). Retrieved May 24, 2021, from <https://www.washingtonpost.com/wp-srv/special/politics/prism-collection-documents/>

- Patel, F. (2015, November 30). *Bulk Collection Under Section 215 Has Ended... What's Next?* Brennan Center for Justice. Retrieved from: <https://www.brennancenter.org/our-work/analysis-opinion/bulk-collection-under-section-215-has-ended-whats-next>.
- Peterson, A. (2014, March 07). Snowden: I raised NSA concerns internally over 10 times before going rogue. *The Washington Post*. Retrieved May 31, 2021, from <https://www.washingtonpost.com/news/the-switch/wp/2014/03/07/snowden-i-raised-nsa-concerns-internally-over-10-times-before-going-rogue/>
- PEW. (January 22, 2014). Most young Americans say Snowden has served the public interest. *Pew Research Center*. Retrieved on June 1, 2021, from <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2014/01/22/most-young-americans-say-snowden-has-served-the-public-interest/>
- Philipps, D. (2018, August 23). Reality Winner, Former N.S.A. Translator, Gets More Than 5 Years in Leak of Russian Hacking Report. *The New York Times*. Retrieved on June 1, 2021, from: <https://www.nytimes.com/2018/08/23/us/reality-winner-nsa-sentence.html>
- Pohle, J., & Audenhove, L. V. (2017). Post-Snowden Internet Policy: Between Public Outrage, Resistance and Policy Change. *Media and Communication*, 5(1), 1–6. <https://doi.org/10.17645/mac.v5i1.932>
- Posard, M. N., Kavanagh, J., Edwards, K., & Efron, S. (2018). *Millennial Perceptions of Security: Results from a National Survey of Americans*. RAND Corporation. Retrieved from: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR2571.html
- Prensky, M. (2001). Digital Natives, Digital Immigrants Part 2: Do They Really Think Differently? *On the Horizon*, 9(6), 1-6. <https://doi.org/10.1108/10748120110424843>
- Press, E. (2018). Moral courage: A sociological perspective. *Society*, 55(2), 181-192. <https://doi.org/10.1007/s12115-018-0231-4>
- Snowden, E. (2020). *Permanent Record*. Picador Paper.
- Stewart, K. D. & Bernhardt, P. C. (2010). Comparing millennials to pre-1987 students and with one another. *North American Journal of Psychology*, 12(3), 579–602.
- Strauss, W. and Howe, N. (1991). *Generations: The History of America's Future, 1584 to 2069*, New York: Quill William Morrow.
- Tajfel, H. (Ed., 2010). *Social Identity and Intergroup Relations (European Studies in Social Psychology, Series Number 7)*. Cambridge University Press.
- Tate, J. (2013, August 21). Bradley Manning sentenced to 35 years in WikiLeaks case. *The Washington Post*. Retrieved June 1, 2021, from https://www.washingtonpost.com/world/national-security/judge-to-sentence-bradley-manning-today/2013/08/20/85bee184-09d0-11e3-b87c-476db8ac34cd_story.html
- Trzesniewski, K. H., Donnellan, M. B. & Robins, R. W. (2008). Is “Generation Me” really more narcissistic than previous generations?. *Journal of Personality*, 76(4), 903–918. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2008.00508.x>
- Twenge, J. M. & Campbell, S. M. (2012). Who are the Millennials? Empirical evidence for generational differences in work values, attitudes and personality. In E. S. Ng, S. Lyons and L. Schweitzer (Eds.), *Managing the new workforce*. (1–20) Edward Elgar Publishing.
- Twenge, J. M., & Foster, J. D. (2010). Birth cohort increases in narcissistic personality traits among American college students, 1982–2009. *Social Psychological and Personality Science*, 1(1), 99-106. <https://doi.org/10.1177/1948550609355719>

- Twenge, J. M., Campbell, W. K. & Freeman, E. C. (2012). Generational differences in young adults' life goals, concern for others, and civic orientation, 1966–2009. *Journal of Personality and Social Psychology*, 102(5), 1045–1062. <https://doi.org/10.1037/a0027408>
- Weinbaum, C., Girven, R. S. & Oberholtzer, J. (2016). The millennial generation: Implications for the intelligence and policy communities. *RAND Corporation*. Retrieved from: https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1306.html. Also available in print form.
- Wilder, U. M. (2017). The psychology of espionage and leaking in the digital age. *Studies in Intelligence*, 61(2), 1.
- Yadin, A. (2012). Millennials and Privacy in the Information Age: Can They Coexist? *IEEE Technology and Society Magazine*, 31(4), 32–38. <https://doi.org/10.1109/mts.2012.2225461>

APPENDIX / ПРИЛОГ

Графикон 1. Позитивно мишљење о Едварду Сноудену генерације миленијалаца / Chart 1. Positive opinion of the millennial generation about Edward Snowden (ACLU, 2015)